

TÜRKİYE'DE BULUNAN SURIYELİ MÜLTECİLERİN ÇALIŞMA HAKLARI VE EKONOMİK FAALİYETLERDE VERGİ KARŞISINDAKİ DURUMU

Right to Work and Taxation Status in Economic Activities of Syrian Refugees in Turkey

Ceyda KÜKRER MUTLU

Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Maliye Bölümü, ckukrer@aku.edu.tr

Rabia Tuğba EĞMİR

Doktora Öğrencisi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Maliye Bölümü, tugbaegmir@outlook.com

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Geliş: 04 Ekim 2020

Kabul: 28 Ekim 2020

Anahtar Kelimeler:

Suriyeli Mülteciler, Vergi, Çalışma İzni, Ekonomik Faaliyetler

© 2020 PESA Tüm hakları saklıdır

ÖZET

Arap Baharının 2011 yılında Suriye Arap Cumhuriyeti'ne de sıçramasıyla, bu bölgede sosyal, politik ve demografik açıdan büyük değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Suriye Arap Cumhuriyeti'nde özellikle birçok insan vatanını terk etmeye ve mülteci konumunda yaşamlarını sürdürmek zorunda kalmıştır. Bu bakımdan Suriye Arap Cumhuriyeti'ne komşu ülke statüsünde bulunan Türkiye Cumhuriyeti, mültecilerin güvenli alanda yaşamlarını sürdürmeleri için ciddi anlamda sorumluluk üstlenmiştir. Böylece Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında Suriye uyruklu mültecilere, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde güvenli yaşam imkanı sağlanmıştır. Güvenli yaşam imkanı sağlanan Suriye uyruklu mültecilerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için çeşitli ekonomik ve sosyal faaliyetlerde bulunması gerekmektedir. Bu bakımdan Suriyeli mültecilerin vergi karşısındaki durumlarının belirlenmesi için çalışma hakları ile ekonomik faaliyet kapsamının belirlenmesi gerekmektedir. Çalışmada, özellikle halk arasında yaygın olarak, geçici koruma altında bulunan (misafir) Suriyeli mültecilerin ekonomik faaliyetlerinden vergi alınmadığına dair var olan düşüncenin doğruluğunun belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla, Suriyeli mültecilerin de Türk vatandaşları gibi vergi konusuna giren faaliyetlerde bulunması

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 04 December 2020

Accepted: 28 December 2020

Keywords:

Syrian Refugees, Tax, Work Permit, Economic Activities

© 2020 PESA All rights reserved

ABSTRACT

With the spread of the Arab Spring to the Syrian Arab Republic in 2011, major social, political and demographic changes began to occur in this region. Especially, in the Syrian Arab Republic, many people had to leave their homeland and continue their lives as refugees. In this regard, the Republic of Turkey who is a neighbour of the Syrian Arab Republic has assumed responsibility seriously for the survival of the refugees in safe areas. Under the Temporary Protection Regulation, Syrian refugees, who are provided with the opportunity of safe living, need to engage in various economic and social activities. In this regard, in order to determine the situation of Syrian refugees against tax, their right to work and the scope of economic activities should be determined. For this purpose, it can be stated that Syrian refugees also be subject to tax due to engaging in tax-related activities like Turkish citizens.

GİRİŞ

Devletler varoluşları sürecinde çeşitli şekillerde zorluklara maruz kalabilmektedir. Bu zorluklar arasında savaşlar, doğal afetler, salgın hastalıklar gibi birçok neden sayılabilir. Yaşanan bu olumsuz durumların etkisi ise yalnızca ilgili ülkede değil, küresel bir boyutta diğer ülkelerde de görülmektedir. Bunun sonucunda insanlar, kendileri ve ailelerinin güvende olmasını sağlamak amacıyla daha güvenli bölgelere yasal ya da yasa dışı yollarla göç etmektedirler. Buna bağlı olarak göç edilen ülkenin ekonomik, sosyal, kültürel gibi olgularında bir takım değişikliklerin meydana gelmesi de kaçınılmaz olmaktadır. Ülkemiz açısından bakıldığında ise gerek Asya ve Avrupa arasında bir köprü konumunda olması gerekse de jeopolitik konumunun etkili olması dolayısıyla Türkiye, son yıllarda göç hareketliliğinin aktif olarak görüldüğü bir ülke olmuştur. Türkiye açısından bakıldığında, kendi ülkelerinde yaşanan iç savaş dolayısıyla Türkiye’ye sığınan ve geçici koruma altında bulunan mülteciler dikkat çeken göç olgusu kapsamında yer almaktadır.

Birleşmiş Milletler tarafından, Suriye’de yaşanan iç savaş *günümüzdeki en büyük insanlık krizi* olarak tanımlanmıştır. Türkiye’nin komşu ülke statüsünden kaynaklı mültecilerin yaşam devamlılığını sağlayabilmeleri için kapılarını açması ise ciddi bir sorumluluk olarak ifade edilebilir (Gülşen, 2019:187). Suriyeli sığınmacıların yanı sıra Türkiye’de 300 binin üzerinde Afrika ve Asya ülkelerinden gelen mültecilerin bulunduğu bilinmektedir. Türkiye açısından bakıldığında ulus ötesi olarak nitelendirilebilen bu göç hareketliliğinin ulusal/uluslararası düzeyde politika ve stratejiler geliştirmenin gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır. Buna ek olarak mülteci nüfusunun artışı, eğitim, barınma, sağlık gibi sorunların giderilmesi gibi ekonomik düzeyde yük getirebilecektir (Aygül, 2018: 69).

Ayrıca bunların yanı sıra mültecilerin ülkede yaşamalarından doğan vergisel bir takım sorumlulukları da oluşmaktadır. Mültecilerin vergi karşısındaki durumu bazı şartlarda vergi ödevi şeklinde yerine getirilmesi gereken bir sorumluluk olurken, bazı durumlarda da muafiyet/istisna gibi vergi harcaması şeklinde de hukuki bir nitelik kazanabilmektedir. Bu durumla ilgili olarak Şenyüz, Yüce ve Gerçek (2019), vergi kanunlarının uygulanmasında devletin egemenlik yetkisinden kaynaklı *kanunların mülkiliği* ile *kanunların şahsiliği* ilkelerinin geçerli olduğunu vurgulamaktadır. Buna göre kaynak ilkesi olarak da adlandırılabilen mülkilik ilkesi devletin siyasi sınırlar içinde gerçekleşen vergi doğuran olaylar oluşması sonucu devletin vergilendirme yetkisini kapsamaktadır. Bu bakımdan kişilerin uyuşu ne olursa olsun ülke içerisinde gerçek ya da tüzel kişi eğer herhangi bir durumla vergiyi doğuran olaya sebebiyet vermişse devletin vergilendirme yetkisi oluşmaktadır. Bununla birlikte, diğer husus da şahsilik ilkesine göre devletin egemenlik yetkisini kullanarak vergilendirmesidir. Bu durumda da kişilerin ikametgâh ya da vatandaşlık ilişkileri kapsamında kişilerin vergiyi doğuran olaya sebebiyet vermesidir. Devletin egemenlik yetkisinden doğan bu pozisyonu mülteciler açısından da bazı durumlarda bir vergi geliri olurken, bazı durumlarda da vergi harcaması olarak karşı tarafa tanınan bir avantaj olabilmektedir. Bu doğrultuda devletin vergilendirme yetkisi kapsamında mülteciler, mülkilik ilkesi sınırı dahilinde devletin vergilendirme alanında yer almaktadır.

1. Geçici Koruma Altında Bulunan Suriyeli Mültecilere (Misafir) İlişkin Tarihsel Süreç ve Suriyeli Mültecilerin Çalışma Hakları

1.1. Tarihsel Süreç

Genel anlamda, sebebi aranmaksızın kişilerin ya da toplulukların yer değişikliği şeklindeki nüfus hareketliliği *göç* olarak ifade edilebilmektedir. Ancak bu göç olarak belirtilen durum seyahat etme olarak bilinen yer değişikliğini kapsamamaktadır. Çünkü, seyahatin kapsamı kalkış, varış, gezegâh ve nihayetinde geri dönüşle sonuçlanacak olan bir durumu kast etmektedir. Göç ise çoğunlukla dil, tarih ve kimlik gibi kavramların ikameti olarak da ifade edilebilir (Chambers, 2014: 17). Göç oluşumunun yeni bir olgu şeklinde ifade edilebilmesinin yanı sıra küresel bütünleşme süreciyle de birlikte son zamanlarda hız kazanan bir süreci de ifade etmektedir. Bu bakımdan içinde bulunduğumuz çağ da aslında *Göçler Çağı* olarak nitelik kazanmaktadır (Castles, 2008: 7). Dolayısıyla bu durumda uluslararası göç kavramı da küresel düzeyde kaçınılmaz bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu

bakımdan uluslararası göç kavramı, bir ulus devlet vatandaşlarının, başka bir ulus devlete sürekli nitelikte olan hareketliliği olarak belirtilebilir. Böylece, insan hareketliliğinin sonucu olarak ekonomik, sosyal, kültürel vb. dengelerde değişim kaçınılmaz olmaktadır (Faist, 2003). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 16. Maddesi, “Temel haklar ve hürriyetler, yabancılar için, milletlerarası hukuka uygun olarak kanunla sınırlanabilir” hükmünü ifade etmektedir. Bu hüküm, Yabancılar Hukuku’nda yabancılara ilişkin temel hak ve hürriyetlerin kanunla gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir. Aynı hüküm, yabancılar hukukunda, yabancıların haklarının diğer hukuki düzenlemelerle değil, yalnız kanunla yapılabileceğini ortaya koymaktadır.

Türkiye, 1951 tarihinde gerçekleşen Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesine, 1967 tarihinde Coğrafi Sınırlama ile taraf ülke konumunda yer almaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye yalnızca Avrupa ülkelerinin birinden gelen ve ırk, din, milliyet, belli bir gruba üyelik ya da siyasi açıdan takibat endişesi doğrultusunda iltica müracaatında bulunanlara mülteci statüsü verebilmektedir. Buna karşın Avrupa sınırları dışından gelen başvurularda ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile beraber değerlendirilmekle birlikte mülteci statüsü verilmesinin kararlaştırılması durumunda ise yine Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği vasıtasıyla diğer ülkelere yerleştirilme gerçekleştirilmektedir. Bununla birlikte Suriyeli sığınmacılar Türkiye Cumhuriyeti tarafından mülteci olarak değil *misafir* olarak ifade edilmektedir. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı tarafından 2011 tarifi itibarıyla Suriyeli sığınmacıların geçici koruma rejimi kapsamına alındığı belirtilmiştir. Geçici koruma kapsamında bulunanlara geri dönmeye zorlamama, kamplarda barınma ve ihtiyaçları doğrultusunda gerekli düzenlemelerin gerçekleştirilmesi gibi bir takım ayrıcalıklar tanınmıştır (Suna ve İhlamur, 2014: 43).

Türkiye’ye 2011 yılından itibaren Suriye uyruklu sığınmacılar giriş yapmaya başlamış ve artarak devam etmiştir. Bu bakımdan Türkiye 3,6 milyondan fazla Suriyeli mülteciye sınırları içerisinde güvenli yaşam alanı imkanı tanımıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü). Bu doğrultuda Türkiye, Dünya’nın her coğrafyasından mülteciyi bünyesinde barındıran ülke konumunda yer almaktadır (Ineli ve Ciger, 2016). Türkiye genelinde sayılarında artış yaşanan Suriyeli mültecilerin korunması açısından en geniş yasal çerçeveyi *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu* oluşturmaktadır. 2016 yılının Ocak ayında ise kayıtlı istihdamı sağlanması ve çalışma izin başvurularının düzenlenmesi amacıyla geçici koruma altındaki yabancılar için Çalışma İzinleri Yönetmeliği çıkartılmıştır (İçduygu ve Şimşek, 2016). Ancak ilerleyen süreçte geçici koruma altında bulunan yabancılardan çalışma izni bulunanlar 2018 yılının Mart ayı itibarıyla 19.925 yabancıyı kapsamaktadır. Bu rakam ise Türkiye’de kayıtlı bulunan Suriye uyruklu nüfusun %0,5’ini ifade etmektedir (Avrupa Birliği, 2018). Bu doğrultuda, Suriye uyruklu kişiler, Türk Ticaret Kanununa uygun bir şekilde kayıtlı olmak şartıyla Türkiye sınırları içerisinde kendi işlerini kurabilmektedir. İşletmenin resmi kayı gerçekleştirildikten sonra, işletme sahibi resmi bir şekilde çalışma izni için başvurabilmektedir (Sivrekli ve Ertuğrul, 2016).

1.2. Çalışma Hakları

Geçici koruma kapsamında bulunan yabancıların, 15.01.2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe giren *Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik* vasıtasıyla çalışma durumlarına ilişkin usul ve esaslarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Yönetmelik kapsamında geçici koruma altında bulunan yabancıların, geçici koruma kimlik belgeleri ile kayıtlı oldukları ikamet ili sınırları içerisinde çalışabilmeleri mümkün kılınmıştır. Bununla birlikte Suriye uyruklu mülteciler çalışma hükümleri açısından da Türk mevzuatına tabi tutulmaktadır. Bu bakımdan bir yılı kapsayan çalışma izinleri için, ilgili yılın bitimine 60 gün kala başvuru süreci yeniden başlamaktadır. Bunlara ilave olarak Demir (2016: 82) istihdam açısından da önemli bir sınırlama bulunduğunu ifade etmiştir. Bu sınırlandırma, çalışma iznine başvurulmuş olan iş yerinde, geçici koruma sağlanan yabancı sayısı, Türk vatandaşlarının sayısının %10’unu geçememesini ifade etmektedir. Fakat iş yeri, çalışma izin başvurusundan dört hafta önce ilgili işin görülmesi için belirli nitelikte Türk vatandaşının bulunmadığını belgelendirmesi durumunda, yabancı uyruklular için istihdama ilişkin sınırlandırılma gerçekleştirilebilecektir. Ayrıca yabancı uyruklu çalışanların haklarının korunması amacıyla, ücretlerinin asgari ücretin altında ödenmemesi gerekmektedir.

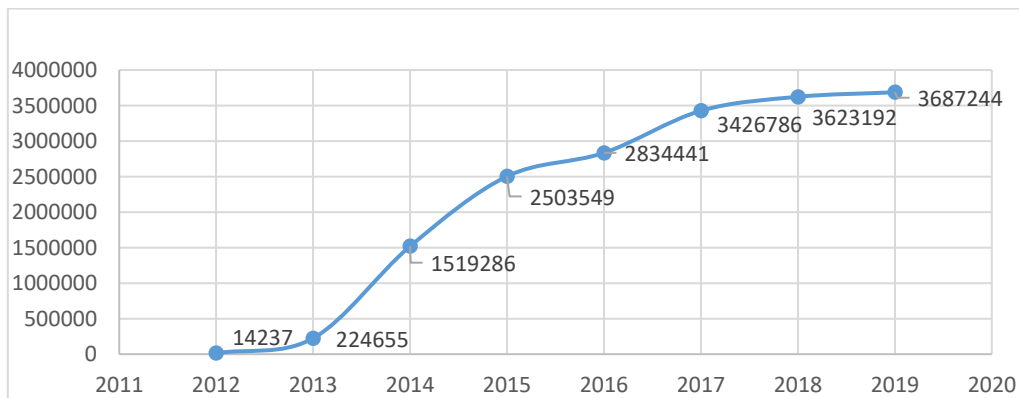
En az altı aylık geçici koruma süresini doldurmuş olan geçici koruma altındaki yabancılara, Türkiye İş Kurumu tarafından düzenlenen kurs ve programlara da katılma imkanı da sağlanan diğer imkanlar arasında yer almaktadır. Böylelikle eğitimlerini tamamlayan yabancı uyruklu kişilerin, eğitim görmüş oldukları iş yerinde çalıştırılmak istenmesi durumunda, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvuru yapılarak çalışma izni alınması gerekmektedir (Özdemir, 2016: 280). Ayrıca, çalışma izni ya da çalışma izni muafiyeti ikamet izni yerine de geçmektedir (6458 Sayılı, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 27. Md.). Fakat bu kısımda belirtilmesi gereken önemli durum da, yabancı uyruklu kişilerin ikamet izinlerinin bulunmasının, çalışma izinlerinin bulunduğu anlamına gelmemektedir (6735 Sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu, 12. Md.).

Türkiye’de bulunan yabancı çalışanlar, çalışma izinlerini kendileri alamamaktadır. Bunun yerine yabancı uyruklu bir personel almayı düşünen bir iş yeri, işveren olarak kendisi veyahut yetki vermiş olduğu danışmanlık firması tarafından çalışma izni için başvuru yapabilmektedir. Bu bakımdan öğrenci olan ya da 6 aylık oturma izni bulunan yabancı uyruklu kişiler direkt olarak Türkiye Cumhuriyeti Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı üzerinden başvuru yapabilmektedir. Buna ilaveten Türkiye sınırları içerisinde ikametgahı bulunmayan yabancı uyruklu kimseler ise buldukları ülke konsolosluklarından veya büyük elçilik sitelerinden başvuruda bulunabilmektedir. Ayrıca Türkiye sınırları içerisinde iş yeri açmak isteyen yabancı uyruklu kimselerin ise Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nden ikamet izin belgesi alması gerekmektedir (Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü). Bunlara ilaveten UNCHR (2018)’ye göre, geçici koruma kapsamı altında bulunan Suriye uyruklu kişilerin kayıtlarının ilk olarak gerçekleştiği ilde çalışabildiği belirtilmiştir. Bunun aksine geçici koruma altında bulunan Suriye Uyruklu kişilerin %38,9’unun kayıtlarının ilk olarak gerçekleşmiş olduğu illerin dışında yaşadığı tahmin edilmektedir (Caro, L. P. 2020).

2. Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeli (Misafir) Kişi Sayısı ve İllere Göre Dağılımı

Suriye Arap Cumhuriyetinde 2011 yılı Mart ayında iç karışıklıkların yaşanmaya başlamasıyla Suriye vatandaşları, uluslararası koruma bulmak amacıyla Türkiye’ye gelmektedir. Türkiye bu kişilere *geçici koruma* sağlamak amacıyla koruma altına almaktadır. Özellikle Suriye’de 2012 yılı sonrası döneminde insan haklarına ilişkin ihlallerin artmasıyla, komşu statüsünde bulunan Türkiye, bu bölgede yaşananlara duyarsız kalmamıştır. Suriye’de barış ve güven ortamı sağlanamadığı için bu insanların Türkiye’de kalış süresi de uzamıştır. Türkiye, geçici koruma altında bulunan bu insanların güvenli bir ortamda ve insani standartlarda yaşamlarını sürdürebilmeleri için çeşitli şekillerde imkan sağlamaktadır.¹ Şekil 1’de geçici koruma altında bulunan mülteci (Suriye uyruklu) sayısının 2012-2019 yılları arasındaki sayısal değeri yer almaktadır.

Şekil 1: Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Mülteci Sayısı (Suriye Uyruklu)*

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> (Erişim Tarihi: 29.11.2019) *2019 yılına ait veri 21.11.2019 tarihi itibarıyla geçerlidir.

¹ <https://www.goc.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 30.11.2019)

Şekil 1 incelendiğinde 2012 yılında 14237 olan mülteci (Suriye uyruklu) sayısının 2019 yılı itibariyle 3687244 olduğu görülmektedir. Bu durumda, mülteci Türkiye içerisindeki değeri her yıl artarak devam etmektedir. Bu durumda Türkiye’nin güvenli bir ülke konumunda olması ve mültecilere çeşitli sosyal ve ekonomik yönde katkıların sunulmasının etkili olduğu söylenebilir. Tablo 1’de geçici koruma altında bulunan mültecilerin (Suriye uyruklu) Türkiye’de illere göre sayısal dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1: Geçici Koruma Altında Bulunan Mültecilerin (Suriye Uyruklu) İllere Göre Sayısal Dağılımı

İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İLLER2	KAYIT EDİLEN3	NÜFUS4	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİS
ADANA	240835	2220125	10,85%	KAHRAMANMARAŞ	93059	1144851	8,13%
ADYAMAN	25984	624513	4,16%	KARABÜK	969	248014	0,39%
AFYON	8611	725568	1,19%	KARAMAN	816	251913	0,32%
AĞRI	1115	539657	0,21%	KARS	164	288878	0,06%
AKSARAY	3161	412172	0,77%	KASTAMONU	3146	383373	0,82%
AMASYA	794	337508	0,24%	KAYSERİ	80774	1389680	5,81%
ANKARA	95057	5503985	1,73%	KIRIKKALE	1719	286602	0,60%
ANTALYA	1897	2426356	0,08%	KIRKLARELİ	2678	360860	0,74%
ARDAHAN	121	98907	0,12%	KİRŞEHİR	1400	241868	0,58%
ARTVİN	37	174010	0,02%	KİLİS	115599	142541	81,10%
AYDIN	8000	1097746	0,73%	KOCAELİ	55811	1906391	2,93%
BALIKESİR	4693	1226575	0,38%	KONYA	110510	2205609	5,01%
BARTIN	215	198999	0,11%	KÜTAHYA	1025	577941	0,18%
BATMAN	22419	599103	3,74%	MALATYA	28237	797036	3,54%
BAYBURT	22	82274	0,03%	MANİSA	14826	1429643	1,04%
BİLECİK	610	223448	0,27%	MARDİN	88112	829195	10,63%
BİNGÖL	1093	281205	0,39%	MERSİN	205473	1814468	11,32%
BİTLİS	1160	349396	0,33%	MUĞLA	15621	967487	1,61%
BOLU	2886	311810	0,93%	MUŞ	1509	407992	0,37%
BURDUR	8930	269926	3,31%	NEVŞEHİR	10307	298339	3,45%
BURSA	176580	2994521	5,90%	NIĞDE	4948	364707	1,36%
ÇANAKKALE	5807	540662	1,07%	ORDU	885	771932	0,11%
ÇANKIRI	551	216362	0,25%	OSMANİYE	50628	534415	9,47%
ÇORUM	2740	536483	0,51%	RİZE	1037	348608	0,30%
DENİZLİ	12740	1027782	1,24%	SAKARYA	16354	1010700	1,62%
DİYARBAKIR	32950	1732396	1,90%	SAMSUN	6383	1335716	0,48%
DÜZCE	1841	387844	0,47%	SİİRT	4196	331670	1,27%
EDİRNE	1082	411528	0,26%	SİNOP	172	219733	0,08%
ELAZIĞ	14212	595638	2,39%	SİVAS	3934	646608	0,61%
ERZİNCAN	98	236034	0,04%	ŞANLIURFA	430049	2035809	21,12%
ERZURUM	1124	767848	0,15%	ŞIRNAK	15013	524190	2,86%
ESKİŞEHİR	5103	871187	0,59%	TEKİRDAĞ	14395	1029927	1,40%
GAZİANTEP	452419	2028563	22,30%	TOKAT	1027	612646	0,17%
GİRESUN	180	453912	0,04%	TRABZON	3316	807903	0,41%
GÜMÜŞHANE	108	162748	0,07%	TUNCELİ	46	88198	0,05%
HAKKARİ	5232	286470	1,83%	UŞAK	2462	367514	0,67%
HATAY	440580	1609856	27,37%	VAN	2164	1123784	0,19%
İĞDIR	87	197456	0,04%	YALOVA	3893	262234	1,48%
ISPARTA	6761	441412	1,53%	YOZGAT	4719	424981	1,11%
İSTANBUL	554458	15067724	3,68%	ZONGULDAK	621	599698	0,10%
İZMİR	146954	4320519	3,40%				

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 30.11.2019)

Tablo 1’de geçici koruma altında bulunan mültecilerin kişilerin Türkiye’nin 81 ilindeki sayısal değeri ve il bazındaki yüzdesi verilmiştir. Verilen illere bakıldığında nüfus göre en yüksek oranda mülteci barındıran il %81,10 ile Kilis’tir. Bu durumda Kilis ilinin sınır olmasının etkili olduğu belirtilebilir. Bununla birlikte Şanlıurfa, Gaziantep ve Hatay, Suriye ile sınır olup mülteci sayısının fazla olduğu iller olarak Kilis’i takip etmektedir. Ayrıca mülteci sayısının nüfusa oranının fazla olduğu diğer iller

arasında ise Mardin, Mersin ve Adana gibi kentler gelmektedir. Tablo 2’de Suriye uyruklu mültecilerin ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 2: Ekonomik Faaliyete Göre Mülteci (Suriye Uyruklu) Sayısı

Faaliyet Kolları	Toplam Suriyeli Sayısı	Suriyeliler Arasındaki Pay	Sektör İçindeki Pay
Tarım	63.110	7,8	1,2
İmalat	392.350	48,2	7,4
TGDA	252.888	64,5	16,1
Diğer	139.462	35,5	3,7
İnşaat	107.389	13,2	5,2
Ulaşım ve İletişim	11.492	1,4	0,8
Ticaret ve Konaklama	144.273	17,7	2,6
Perakende	51.572	35,7	2
Gıda	43.363	30,1	3,5
Diğer	49.338	34,2	3
İş faaliyetleri	12.843	1,6	0,5
Eğitim	22.258	2,7	1,4
Sağlık	8.990	1,1	0,8
Diğer Hizmetler	51.076	6,3	5
Toplam (1)-(2)/(3)	813.781	100	2,9

Kaynak: (Caro, 2020) (2017 Hane Halkı İşgücü Anketi verisi). **Not:** TGDA; tekstil, giyim, deri ve ayakkabı anlamına gelmektedir.

Tablo 2’ de mültecilerin (Suriye uyruklu), ekonomik faaliyet kollarındaki dağılımlarına bakıldığında en fazla payın TGDA (tekstil, giyim, deri ve ayakkabı) sektörlerine ait olduğu görülmektedir. Bu sektörleri, imalat faaliyeti ile inşaat sektörünün takip ettiği görülmektedir. Suriyeli mültecilerin Türkiye genelindeki tüm çalışanlar nezdindeki payı %2,9 olarak gerçekleşmiştir. Suriyeli mültecilerin genel olarak ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımlarına bakıldığında ise, belirli sektörlerde yoğunlaştıkları görülmektedir. Ataş (2017), gerçekleştirdiği çalışmada İstanbul ili sınırları içerisinde Fatih ilçesi Beyazıt ve Laleli semtlerinde işyeri açan Suriye uyruklu kişilerin, Suriye’de de aynı işlerle meşgul olduğu belirtilmektedir.

3. Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin (Misafir) Türk Vergi Mevzuatına Göre Verginin Konusu İçine Giren Faaliyetlerde Vergisel Durumu

Şenyüz, Yüce ve Gerçek (2019: 85), tarafından “vergilendirme yetkisi, devletin egemenlik hakkına dayanarak vergi alma konusunda sahip olduğu hukuki ve fiili güç şeklinde ortaya konabilir” şeklinde belirtilmiştir. Burada vergilendirme yetkisi ile ilgili olarak devletin, egemenlik ilkesi çerçevesinde hareket noktası bulunduğu belirtilebilir. Vergilendirme yetkisi, aslında devletin bütçeleme, borçlanma, harcama ve gelir elde etme gibi mali alandaki egemenliğini temsil etmektedir (Kargı, 2017) . Buna ek olarak devlet, vergilendirme yetkisi kapsamında mali ya da mali olmayan amaçlar doğrultusunda da hareket edebilmektedir. Bu doğrultuda vergilendirme yetkisinin karşılığında ise kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesi beklenmektedir. Bu bakımdan vergilendirme yetkisi, ekonomik, sosyal ve siyasal düzenlemeler için de kullanılabilir (Arıkan, 1997) . Burada esasen vergilendirme yetkisinin kaynağını, devletin egemenlik yetkisine sahip olması oluşturmaktadır. Bu bakımdan vergilendirme sürecinde vergi alacaklısı konumunda devlet bulunmakta iken, vergi borçlusu konumunda ise devlet bulunmaktadır.

Vergilendirme süreci, vergiyi doğuran olayla birlikte başlar daha sonra tarh, tebliğ, tahakkuk süreçleriyle devam eder ve son olarak ise tahsil aşaması ile sona erer. Vergiyi doğuran olayla başlayan sürecin nihai amacı ise verginin tahsil edilerek hazinenin hesaplarına aktarılmasıdır (Özcan, 2016). Verginin konusu ile vergiyi doğuran olayın vergi dairesi tarafından tespit edilmesi önem arz etmektedir. Çünkü, verginin konusu içerisinde bulunmayan bir şey üzerinden vergi alınması mümkün olmamaktadır. Vergi alabilmek için vergiyi doğuran olay meydana gelmeli ve vergi idaresi tarafından tespit edilmesi gerekmektedir. Maliye literatüründe de verginin konusu en geniş ifade ile *verginin üzerinden alındığı şey* olarak belirtilmektedir (Herkmen, 1990). Buna göre Türk Vergi Sistemi’nde her

vergiye ilişkin birinci maddede ilgili verginin konusu tanımlanmaktadır. Bu bakımdan vergiyi doğuran olayın, mükellefin vergi konusuna giren faaliyetlerde bulunması neticesinde gerçekleştiği söylenebilir. Dolayısıyla, Suriye uyruklu kişiler gerçekleştirdikleri ekonomik faaliyetler neticesinde Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde vergilendirmeye tabi olmaktadır. Devletin Suriye uyruklu kişilerden vergi alması ise vergilendirmenin *mülkîlik (yersellik) ilkesi* kapsamında açıklanabilmektedir. Açıkça ifade etmek gerekirse Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sınırları içerisinde gerçekleşen ekonomik faaliyetler dolayısıyla ekonomik faaliyetlerde bulunan kişilerin uyruklarına bakmaksızın vergilendirme yetkisini kullanabilmektedir.

3.1. Gelir Vergisi

Gelir Vergisi Kanunu’ nun 1. Maddesinde “gelir, bir gerçek kişinin bir takvim yılı içerisinde elde ettiği kazanç ve iratların safi tutarıdır” şeklinde belirtilmiştir. Bu durumda Gelir Vergisinin konusunu gelir kapsamına yer alan gelir unsurunun gerçekleşmesi oluşturmaktadır. Dolayısıyla gelir elde etmiş olan gerçek kişiler vergi ödemekle yükümlü olmaktadır. Bu bakımdan gelir elde eden kişilerin ise Türk vatandaşı ya da yabancı uyruklu vatandaş kapsamında yer alması önem arz etmemektedir. Açıkça ifade etmek gerekirse, gelir elde eden bir kişinin uyruğu, vergi kanunlarıyla mükellefe yüklenen ödevler bakımından önemli görülmektedir. Bu noktaya açıklık getirilmesi amacıyla Gelir Vergi’sinin mükellef kapsamı tam ve dar mükellef şeklinde ayrıma tabi tutulmuştur. Bu bağlamda kimlerin dar mükellef ve tam mükellef kapsamında yer alacağı Gelir Vergisi’nin 3., 4. ve 5. Maddelerinde açıklığa kavuşturulmuştur. Buna göre, “tam mükellef kapsamında bulunan gerçek kişiler, Türkiye içerisinde ve Türkiye dışında elde etmiş oldukları gelirler için Gelir Vergisi kapsamında olacaktır. Buna karşın dar mükellef olan gerçek kişiler ise yalnızca Türkiye sınırları içerisinde elde edecekleri gelir üzerinden Gelir Vergisi kapsamına yer alacaktır.” Bunlara ilave olarak Gelir Vergisi Kanunu’nda mülteci, sığınmacı ya da göçmen statüsündeki kişiler için herhangi bir ayırım yer almamaktadır.

Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik hükümlerine göre, geçici koruma altında bulunan yabancı uyruklu kişilerin, geçici koruma kimlik belgesinde kayıtlı oldukları ikamet ili sınırları içerisinde çalışabilmeleri mümkün kılınmıştır. Bu bağlamda geçici koruma kapsamında bulunan Suriye uyruklu (misafir) kişilerin ikametgahı Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde olduğu için, Gelir Vergisi konusu dahilinde gerçekleştirmiş oldukları faaliyetler bakımından elde edecekleri kazanç ve iratlar için Gelir Vergisi’ ne tabi tam mükellef olarak vergi mükellefiyetleri oluşabilecektir. Gelir Vergisi Kanunu’ nda vergilendirilecek olan gelir bir takım unsurlara bağlanmıştır. Gelir unsurları, Ticari Kazançlarda GVK’nun 37 ile 51. Maddelerinde yer alan hükümleri, Zirai Kazançlarda GVK’nun 52 ve 60. Maddelerinde yer alan hükümleri, Serbest Meslek Kazançlarında GVK’nun 65 ve 69. Maddeerinde yer alan hükümleri, Gayrimenkul Sermaye İratlarında GVK’nun 70 ve 74. Maddelerinde yer alan hükümleri, Menkul Sermaye İratlarında GVK’nun 75 ve 79. Maddelerinde yer alan hükümleri, ve son olarak Diğer kazançlar ve Değer artış Kazançlarında GVK’nun 80 ile 81. Maddelerinde yer alan hükümleri kapsamaktadır. Buna göre, Suriye uyruklu kişiler de Türk vatandaşlığında olduğu gibi iş yeri açması durumunda ilgili oda ve kurumlara kayıt yaptırması gerekmektedir. Bununla birlikte diğer yazar kasa bulundurma, fiş kesme vb. gibi işlemlerin Suriye uyruklular için de gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

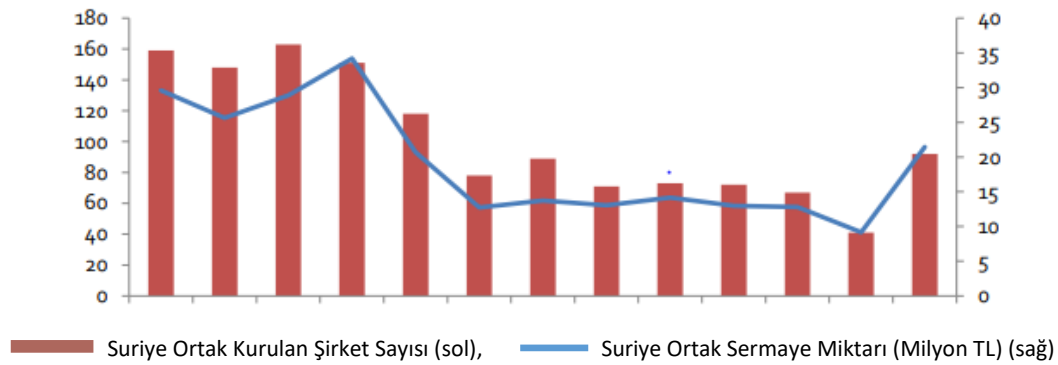
Yabancı uyruklu kişilerin, ücret geliri elde etmesine dair hükümler Gelir Vergisi Kanunu’nun 63. ve 69. Maddelerinde ifade edilmektedir. Ancak ücret geliri elde edenler için bir takım ilave gereklilikler de bulunmaktadır. Buna göre yabancı uyruklu kişilerin, Türkiye sınırları içerisinde çalışabilmeleri için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığınca ilgili yabancı kişiye çalışma izninin düzenlenmesi gerekmektedir. Daha önceki başlıklar altında da belirtildiği gibi çalışma izin kağıdı, çalışan tarafından değil, kendi işyerinde yabancı uyruklu kişi çalıştırmak isteyen işyeri sahibi tarafından talep edilebilmektedir. Bu duruma alınan çalışma izni, yalnızca izin talep eden işyerinde geçerliliğini korumaktadır. Açıkça belirtmek gerekirse yabancı uyruklu bir kişinin işyerinden ayrılması durumunda, çalışma izni de geçerliliğini yitirmiş olmaktadır. İşyeri açısından ise yabancı uyruklu kişi istihdamının gerçekleştirilebilmesi için, işyerinde 5 Türk vatandaşın istihdamının bulunması gerekmektedir (<https://www.ailevecalisma.gov.tr>).

3.2. Kurumlar Vergisi

Kurumlar Vergisi’ nin konusunu kurumların elde etmiş oldukları kazanç ve iratlar oluşturmaktadır. Bu bakımdan , kurum kazancı Gelir Vergisi’ nin konusuna giren gelir unsurlarını kapsamaktadır. Kurumlar Vergisi Kanunu’ nun 2. Maddesinde vergiye tabi olan kurumlar “a) sermaye şirketleri, b) kooperatifler c) iktisadi kamu kuruluşları, ç) dernek veya vakıflara ait iktisadi işletmeler ve d) iş ortaklıkları” şeklinde belirtilmiştir. Böylece, belirtilen kurumlar, Gelir Vergisi’ nde bahsi geçen gelir unsurlarından elde ettikleri kazanç ve iratlar üzerinden Kurumlar Vergisi mükellefiyeti kapsamında değerlendirilmektedir. Sermaye şirketi olarak belirtilen şirketler ise; Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulmuş olan anonim, limited ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler ile benzer nitelikteki yabancı kurumlar sermaye şirketlerini ifade etmektedir (Kurumlar Vergisi Kanunu 2. Maddesi).

Kurumlar Vergisi Kanununun 3. Maddesinde ise kurumlar vergisi mükellefinin tanımı yapılmıştır. Buna göre tam mükellef kurumlar, kanuni ve iş merkezleri Türkiye’de olanlar, hem Türkiye içinde hem de Türkiye dışında elde etmiş oldukları kazançların tamamı üzerinden vergilendirilirler. Dar mükellefler ise, kanuni ve iş merkezlerinin her ikisinin de Türkiye’de bulunmayanlardan yalnızca Türkiye içerisinde elde ettikleri kazançlar üzerinden vergilendirilmektedir. Geçici koruma altına alınmış (misafir) Suriyeli mülteciler tarafından kurulmuş olan ve kanuni iş merkezi Türkiye’de olan Kurumlar Vergisi mükelleflerinin kurum kazançları, tam mükellef olarak Kurumlar Vergisi’ne tabidir. Şekil 2’de Türkiye’de bulunan Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısı ile Suriye ortak sermayesi miktarına yer verilmiştir.

Şekil 2: Suriye Ortak Sermayeli Kurulan Şirket Sayısı İle Suriye Ortak Sermayesi Miktarı (Temmuz 2018-Temmuz 2019)

Kaynak: TOBB, TEPAV Hesaplamaları

Şekil 2 incelendiğinde, Türkiye’de şirketler içerisinde Suriye uyruklu olanların sayısı azımsanamayacak düzeyde olduğu görülmektedir. 2019 yılı Temmuz ayı itibariyle Suriye ortak sermayeli 92 şirket kurulmakla birlikte, Suriye ortaklı şirketlerin toplam Suriye ortak sermayesi 21,5 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Bununla birlikte 2019 yılı Temmuz ayı itibariyle Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısı, 2018 yılının Temmuz ayına göre yüzde 42,1 azalmakla birlikte Suriye ortak sermayesi ise yüzde 27,5 düzeyinde azalma göstermiştir. Ayrıca Temmuz 2019 tarihi itibariyle limited şirket içinde 32,6 milyon TL toplam sermaye içinde 21,5 milyon TL Suriye uyruklu sermaye yer almaktadır. Bu ise yüzde 65,9 oranında Suriye ortak sermayesine tekamül etmektedir. Bunlara ilave olarak 2019 yılı Temmuz ayı itibariyle İstanbul, Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısının en yüksek olduğu illerin başında gelmektedir. Suriye ortak sermayeli kurulan şirket sayısının fazla olduğu diğer iller ise Mersin, Hatay, Bursa, Adana ve Kilis olduğu görülmektedir (TEPAV, 2019).

Suriye uyruklu kişiler, Kurumlar Vergisi’ne tabi bir mükellefiyet tesis ettirmeleri veya kurumlar vergisi kanunu kapsamında bir kuruma ortak olmaları durumunda 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu uyarınca tam mükellefiyet esasına göre vergilendirilmektedir. Bu bakımdan önceki yıla göre Suriye uyruklu ortak sermayeli şirket sayısında azalma görülmüş olsa da, bu şirketler kurum kazancı elde etmelerinden dolayı Türkiye içerisinde potansiyel Kurumlar vergisi mükellefi olmaktadır.

3.3. Motorlu Taşıtlar Vergisi

Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu’ nun 1. Maddesinde; “a) Karayolları Trafik Kanununa göre trafik şube veya bürolarına kayıt ve tescil edilmiş bulunan motorlu kara taşıtları, b) Ulaştırma Bakanlığı Sivil Havacılık Genel Müdürlüğüne kayıt ve tescil edilmiş olan uçak ve helikopterlerin motorlu taşıtlar vergisine tabi olacağı” belirtilmiştir. Buna ilave olarak Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu’ nun 4. Maddesinde ise bazı araçların istisna kapsamında olacağına yer verilmiştir. İlgili kanunda belirtilen araçlar, “genel ve özel bütçeli idareler, sosyal güvenlik kurumları ile il özel idareleri, belediyeler, köy tüzel kişilikleri ile bunların üyesi oldukları mahalli idare birlikleri ve Türkiye Kızılay Derneği adına kayıt ve tescil edilen taşıtlar, elçilik ve konsolosluk araçları, engellilik oranı en az %90 olan malûl ve engellilerin adlarına kayıtlı taşıtlar ile müflis bankaların iflâs idarelerine ait bulunan araçlar” olarak belirtilmiştir.

Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu kapsamında değerlendirildiğinde Suriye uyruklu kişilerin Türkiye’den almış oldukları tüm araçlar vergiye tabi tutulmaktadır. Ayrıca Suriye uyruklu kişiler üzerlerine kayıtlı bulunan araçlara ilişkin muayene ve trafik cezaları gibi sorumluluklarını da yerine getirmek zorundadır. Bunun yanı sıra Suriye uyruklu kişiler, Suriye Cumhuriyeti’ nden getirmiş olduğu araçlar için vergiden sorumlu tutulmamaktadır. Buna karşın trafik sigortası ile araç muayenesinden ise sorumlulukları bulunmaktadır. Ayrıca Suriye Cumhuriyeti’ nden getirilen araçlar için 2015 yılı itibariyle plaka kullanımı da zorunlu tutulmaktadır. Geçici plaka sahiplerinin ise yıllık olarak belirlenen harç bedelini Hazine ve Maliye Bakanlığı’ na yatırmak zorundadır. Bunlara ilave olarak Suriye Cumhuriyeti tarafından, Türkiye Cumhuriyeti’ ne giriş yapan Suriye plakalı araçların, plakalarında latin alfabesine dönüştürme zorunluluğu da bulunmaktadır. Dolayısıyla Suriye uyruklu kişilerin, Motorlu Taşıtlar Vergisi yönünden herhangi bir ayırımı, muafiyet ya da istisnası bulunmamaktadır. Suriye uyruklu kişiler de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları gibi Motorlu Taşıtlar Vergisi sorumluluğu bulunmaktadır (<https://multeciler.org.tr/>).

3.4. Katma Değer Vergisi ve Özel Tüketim Vergisi

Katma Değer Vergisi Kanunu’ nun 1. Maddesinde, vergisinin konusunu oluşturan işlemler, söz konusu kanunun 2. ile 3. maddelerinde, teslim ve teslim sayılan işler ilgili kanunun 4. ve 5. Maddelerinde, hizmet ve hizmet sayılan durumlar, ilgili kanunun 8. ve 9. maddelerinde; mükellef ve vergi sorumlusuna dair tanımlamalar yapılmış ve son olarak, 10. maddede ise vergiyi doğuran olay tanımlanmıştır.

Özel Tüketim Vergisi Kanunu’ nun 1. Maddesinde verginin konusuna giren durumlar, ilgili kanunun 2. Maddesinde teslim ve teslim sayılan hallerine ilişkin durumlar, ilgili kanunun 3. Maddesinde vergiyi doğuran olayın belirlenmesi ve ilgili kanunun 4. Maddesinde ise mükellef ve vergi sorumlusu açıklanmıştır. Katma Değer Vergisi ve Özel Tüketim Vergisi gibi vergiler tüketimi esas alan vergilerdir. Harcamalar üzerinden alınan vergiler açısından geçici koruma altında bulunan Suriye uyruklu kişilerin durumuna bakıldığında bu vergilerden harcama temelli olduğu için kayıt dışılık tüketim gerçekleştiği takdirde mümkün olmamaktadır. Katma Değer Vergisi, %1, %8 ve %18 oranlarında tüketilen ürünlere göre değişmekle birlikte yapılan harcamalar üzerinden alınan yüzdeyi ifade etmektedir. Dolayısıyla geçici koruma altındaki kişiler yaptıkları tüketim harcamalarına ilişkin fatura kullandıkları takdirde, tüketim vergileri açısından potansiyel vergi gelirine katkı sağlayacaklardır (Yıldız ve Yıldız, 2017: 40). Bu durumda geçici koruma altında bulunan Suriye uyruklu kişiler de fiili mükellef kapsamında değerlendirilebilecektir.

3.5. Emlak Vergisi

Emlak Vergisi Kanununun 1. Maddesi, “Türkiye sınırları içinde bulunan binalar bu kanun hükümlerine göre Bina Vergisine tabidir” şeklinde ifade edilmektedir. İlgili kanunun 2. Maddesinde ise, “Bu kanundaki bina tabiri, yapıldığı madde ne olursa olsun, gerek karada gerek su üzerindeki sabit inşaatın hepsini kapsar. Bu kanunun uygulanmasında Vergi Usul Kanunu’ nda yazılı bina mütemmimleri de bina ile birlikte nazara alınır. Yüzer havuzlar, sair yüzer yapılar, çadırlar ve nakil vasıtalarına takılıp çekilebilen seyyar evler ve benzerleri bina sayılmaz” şeklinde belirtilerek bina tabiri açıklığa kavuşturulmuştur. İlgili kanunun 3. Maddesinde ise Emlak Vergisinin mükellefi belirtilmiştir,

buna göre “Bina Vergisini, binanın maliki, varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi de yoksa binaya malik gibi tasarruf edenler öder. Bir binaya paylı mülkiyet halinde malik olanlar, hisseleri oranında mükelleftirler. Elbirliği mülkiyette malikler vergiden müteselsilen sorumlu olurlar” şeklinde ifade edilmektedir. Emlak Vergisi Kanununda vergi mükellefiyetine ilişkin herhangi bir ayırım yapılmamıştır. Dolayısıyla binanın mükellefi ister Türk vatandaşı olsun, ister yabancı uyruklu kişi veya kurum olsun, ister suriyeli olsun, emlak vergisi ödemekle yükümlüdür.

3.6. Veraset ve İntikal Vergisi

Veraset ve İntikal Vergisi’ nin 1. Maddesinde ilgili kanunun konusuna değinilmiştir. Buna göre, “Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunan şahıslara ait mallar ile Türkiye’de bulunan malların veraset tarihiyle veya her hangi bir suretle olursa olsun ivazsız bir tarzda bir şahıstan diğer şahsa intikali Veraset ve İntikal Vergisine tabidir. Bu vergi, Türk tabiiyetinde bulunan şahısların ecnebi memleketlerde aynı yollardan iktisabedecekleri mallara da şamildir. Türkiye veya sair suretle ivazsız bir tarzda iktisabeden ve Türkiye’de ikametgahı olmıyan ecnebi şahıs bu vergi ile mükellef tutulmaz” şeklinde verginin konusu belirtilmiştir.

Veraset ve İntikal Vergisi’ ne göre, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde bulunan malların veraset yoluyla veyahut hangi durumda gerçekleşirse gerçekleşsin ivazsız bir şekilde bir kişiden diğer bir kişiye intikali vergiye tabi olmayı gerektirmektedir. Bu bakımdan bu kanunda da yabancı uyruklu kişilere yönelik herhangi bir ayırım söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla Suriye uyruklu kişiler, Türkiye’ de sahip oldukları malların ivazlı ya da ivazsız şekilde bir kişiden başka bir kişiye aktarılması durumunda vergiye tabi tutulmaktadır.

Veraset ve İntikal Vergisi’ nde mükellefin beyan sorumluluğu bahis, yarışma ve çekilişler ile vergiye konu olan diğer durumlar açısından farklı şekilde ifade edilmiştir. Bu bakımdan bahis, yarışma ve çekilişleri düzenleyenlerin beyan sorumluluğu bulunmakta iken, veraset ya da diğer suretle gerçekleşen intikallerde ise malları iktisap edenlerin beyan sorumluluğu bulunmaktadır (Özdemir, 2012: 66). Bu bakımdan belirtilen bu hükümlerde de yabancı uyruklu kişiler için herhangi bir ayırım söz konusu olmamaktadır. Suriye uyruklu kişilerin de beyan sorumlulukları Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları gibi gerçekleşmektedir.

3.7. Damga Vergisi

Damga Vergisi Kanunu’ nun 1. Maddesinde verginin konusu, “Bu Kanuna ekli (1) sayılı tabloda yazılı kağıtlar Damga Vergisi’ ne tabidir” şeklinde belirtilmiştir. Buna göre ilgili kanunun 1. Maddesinin devamında “Bu kanundaki kağıtlar terimi, yazılıp imzalamak veya imza yerine geçen bir işaret konmak suretiyle düzenlenen ve herhangi bir hususu ispat veya belli etmek için ibraz edilebilecek olan belgeler ile elektronik imza kullanılmak suretiyle manyetik ortamda ve elektronik veri şeklinde oluşturulan belgeleri ifade eder” şeklinde belirtilmiştir. Aynı kanunun 3. Maddesinde ise “mükellefiyet Damga Vergisinin mükellefi kağıtları imza edenlerdir” şeklinde belirtilmiştir. Buna bağlı olarak Damga Vergisi konusuna giren kağıtları imzalayanlar mükellef olarak vergiye tabi tutulduğu için, söz konusu kağıtları imzalayan ister Türk vatandaşı, ister yabancı uyruklu vatandaş, isterse koruma altına alınmış (misafir) suriyeli vatandaşlar olsun, damga vergisi ödemekle yükümlüdür.

SONUÇ

2011 yılında Suriye Arap Cumhuriyetinde yaşanan iç karışıklıklardan dolayı, Suriye vatandaşları Türkiye’de geçici koruma statüsü kapsamında koruma altına alınmaktadırlar. Her yıl Türkiye içindeki nüfusları giderek artan Suriyeli kişilerin 2019 Kasım itibarıyla ülke içerisindeki nüfusları 3.687.244 olarak gerçekleşmiştir. Suriye uyruklu kişilerin sayısında olan bu artış dolayısıyla, bu kişiler ülke içerisinde çeşitli nitelikte sosyal faaliyetler de bulunabildiği gibi ekonomik faaliyetlerde de bulunmaktadır. Suriye uyruklu kişilerin, çeşitli ekonomik faaliyetlerde bulunmalarının bir sonucu olarak gelir elde etmeleri, harcamalarda bulunmaları gibi sebeplerden dolayı, devletin egemenlik alanı kapsamında buldukları için vergilendirmeyle karşı karşıya kalabilmektedir. Öncelikle bir kişinin vergi mükellefi olabilmesi veya vergi ödemesi için verginin konusu içine giren bir faaliyette bulunması

esastır. Verginin konusu içine giren bir faaliyette bulunmayan kişilerden; bu kişi ister Türk vatandaşı olsun, ister yabancı uyruklu vatandaşı olsun, isterse geçici koruma altına alınmış (misafir) Suriyeli olsun, vergi almak mümkün değildir. Çünkü vergilendirmeyi ilgilendiren bir olay söz konusu değildir.

Artan sayıda Suriyelinin idare edilmesi amacıyla Türkiye, Nisan 2013’te göç ve sığınmacıların korunması konularında Türkiye’de bu zamana kadar en kapsamlı yasal çerçeveyi oluşturan ve Suriyelilere yönelik Geçici Koruma rejimini uygulamaya koyan “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” (YUKK) çıkarmıştır. Bu kanunla birlikte Suriye uyruklu kişilerin geri gönderilmesine karşı koruma sağlanması, gerekli olan temel ihtiyaçlarının karşılanması gibi koruma sağlamaktadır. Buna bağlı olarak geçici koruma altına alınan (misafir) Suriyeli mültecilerin ikametgahları Türkiye sayılmıştır. Dolayısıyla vergilendirme sürecinde; geçici koruma altına alınan (misafir) Suriyeli mülteciler de Türk vatandaşları gibi vergi kapsamı dahilindedir. Verginin konusu içine giren her türlü kazanç ve iratları ile vergi mükellefiyeti doğuran her türlü faaliyetleri Türk vatandaşları gibi vergilendirmeye ilişkin esaslar dahilindedir.

KAYNAKÇA

- Arıkan, Z. (1997). Vergilendirme Yetkisi ve Kullanımı, *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 37. Seri, 269-281.
- Ataş, Ö. (2017). *Suriyeli Sığınmacıların İş Kurma Süreci Laleli- Beyazit Çevresi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Avrupa Birliği (2018). Assistance to Syrian refugees in Turkey, Supporting the future of Syrian and the region. *Brüksel II Konferansı* 24-25 Nisan 2018. <https://www.consilium.europa.eu/media/34146/turkey-partnership-paper.pdf>.
- Aygül, H. H. (2018). Mülteci Emeğinin Türkiye İşgücü Piyasalarındaki Görünümü ve Etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20) 68-82.
- Caro, L. P. (2020). Türk İşgücü Piyasasında Suriyeli Mülteciler, *ILO Türkiye Ofisi*.
- Castles, S. ve Mark, J. M. (2008). *Göçler Çağı – Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri* (Çev.: Bal, B. U. V Akbulut, İ.) İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- Chambers, I. (2014). *Göç, Kültür, Kimlik* (Çev.: İ. Türkmen ve M. Beşikçi) (2. Baskı), Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Demir, M. (2016). Türkiye’de Yabancıların Sosyal Güvenliği, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1(6) 70-93.
- Faist, Thomas (2003), Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar, (Çev: Azat Zana Gündoğan ve Can Nacar), Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s.30-47.
- Gülşen İlteş, M. (2019). Türkiye’de Yaşayan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Vergi Adaleti Üzerindeki Etkileri, *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, 4(7) 185-195.
- Herekmen, A. (1990). *Genel Vergi Teorisi*, Sevinç Matbaası: Ankara.
- İçduygu, A. ve Şimşek, D. (2016), Syrian Refugees in Turkey: Towards Integration Policies, *Turkish Policy Quarterly*, 15 (3), 59-69. http://turkishpolicy.com/files/articlepdf/syrian-refugees-in-turkey-towards-integration-policies_en_2781.pdf Erişim Tarihi: 05.05.2020
- Ihlamur, Ö. ve Suna, G. (2014). Türkiye’nin Suriyeli Mültecilere Yönelik Politikası, *Ortadoğu Analiz Dergisi* 6 (61).
- Ineli-Ciger, M. (2017). Protecting Syrians in Turkey: A Legal Analysis, *International Journal of Refugee Law*. 29 (4), 555–579.
- Kargı, V. (2017). Vergilendirme Yetkisi ve Vergilendirmede Adalet, *Journal of Awareness*. 2 59-70.
- Mülteciler Derneği (2020), Suriyelilerle İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar, (<https://multeciler.org.tr/>).

- Özcan, O. (2017). Vergilendirme Sürecinin İdari İşlem Bağlamında İncelenmesi, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası* 1 (75) 159-190.
- Özdemir, M. (2012). Vergi Hukukunda İvazsız İntikallerin Vergilendirilmesi Üzerine Bir İnceleme, *Vergi Raporu*. (154) 63-68.
- Özdemir, C. S. (2016). Geçici Koruma Sağlanan Suriyeli Yabancıların Çalışma Esasları. *Mali Çözüm Dergisi*, 136, 279-285.
- Şenyüz, D., Yüce, M. ve Gerçek, A. (2019). *Vergi Hukuku Genel Hükümler*, (10. Baskı) Ekin Yayınevi: Bursa.
- Siverekli, E. ve Ertuğrul, H. G. (2016). Misafirlikten Diasporaya Doğru: Suriyeli Sığınmacıların Vergi Algısı Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir İnceleme, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 27 (14) 419-518.
- TEPAV (2019), Yabancı Sermayeli Şirketler Bülteni Suriye Sermayeli Şirketler Türkiye Göç Raporu (2016), İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
- Türkiye Cumhuriyeti Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, <https://www.ailevecalisma.gov.tr>
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (<https://www.goc.gov.tr/>) Erişim Tarihi: 06.08.2020
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
- Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Yıldız, T. ve Yıldız, İ. (2017). Suriyelilerin Türkiye Ekonomisinde Kayıt Dışı İstihdama Etkileri ve Bunun Yansımaları Olarak Türkiye’ye Maliyetleri Üzerine Bir İnceleme, *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2 (3).
- 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu, R.G. Yayın Tarihi: 11.08.1970, Sayı: 13576
- 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu, R.G. Yayın Tarihi:06.01.1961, Sayı: 10700
- 197 Sayılı Motorlu Taşıtlar Vergisi Kanunu, R.G. Yayın Tarihi: 23.02.1963, Sayı: 11342.
- 3565 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu, R.G. Yayın Tarihi: 02.12.1984, Sayı: 18563.
- 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu, R.G. Yayın Tarihi: 12.06.2002, Sayı: 24783.
- 488 Sayılı Damga Vergisi Kanunu, R.G. Yayın Tarihi: 01.07.1964, Sayı: 11751.
- 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, R.G. Yayın Tarihi: 21.06.2006, Sayı: 26205
- 6458 Sayılı, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
- 6735 Sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu
- 7338 Sayılı Veraset Ve İntikal Vergisi Kanunu, R.G. Yayın Tarihi: 15.06.1959, Sayı: 13576